

ЮВІЛЕЇ УЖГОРОДСЬКИХ БОТАНІКІВ

Нинішній навчальний рік (2010—2011) для кафедри ботаніки Ужгородського національного університету позначений низкою знаменних ювілейних подій. Так, у минулому році відзначали 65 років від дня заснування кафедри.

Навесні цього року святкують свої ювілеї Віра Юріївна Мандрик, Василь Іванович Комендар і Юрій Юрійович Петрус, без яких неможливо уявити нашу кафедру. Вони уособлюють цілу епоху в її історії. Це цікаві, неповторні особистості, життя яких, без перебільшення, віддане педагогічній праці та науці. Тисячам учнів вони прищеплювали любов до Природи, зацікавленість до ботаніки, формували екологічну культуру, передавали і продовжують передавати свої знання та безцінний досвід.

ВІРИ ЮРІЇВНИ МАНДРИК — 80 РОКІВ

У квітні 2011 року виповнюється 80 років від дня народження й 58 років наукової та педагогічної діяльності визначного цитоембріолога, знаного в Україні та за її межами, доктора біологічних наук, професора Віри Юріївни Мандрик.

Народилася В.Ю. Мандрик 30 квітня 1931 р. у мальовничому селі Скотарське Воловецького району в сім'ї вчителів. То був час, коли територія сучасного Закарпаття, тодішня Підкарпатська Русь, входила до складу Чехословацької Республіки. Згодом її батька перевели на роботу до м. Сваляви, а з ним до міста переїхала й родина. Тут, на берегах р. Латориці, промайнуло дитин-

ство Віри, тут у 1948 р. вона закінчила середню школу. За одне десятиліття, що припало на її шкільні роки, Закарпаття входило до складу різних держав: Чехословаччини, Карпатської України, Угорщини, Радянського Союзу. Відповідно змінювались і вимоги до навчання у школі та мови викладання. Побічним позитивним результатом цього політичного калейдоскопа стало те, що Віра Юрїївна добре засвоїла угорську і німецьку мови.

Відразу після закінчення школи Віра вступила на біологічний факультет Ужгородського державного університету. Як одна з кращих студенток була сталінською стипендіаткою; у 1953 р. завершила навчання в університеті, отримавши диплом із відзнакою. Це був один із перших випусків біофаку (перший — у 1951 р.). Навчаючись в університеті, вона одержала фундаментальні біологічні знання, а ботаніка стала її улюбленою спеціалізацією. Від 1948 р. життя і робота В.Ю. Мандрик нерозривно пов'язані з біологічним факультетом і кафедрою ботаніки Ужгородського університету. Протягом 1953—1956 років Віра Юрїївна навчалась у стаціонарній аспірантурі при кафедрі ботаніки УЖДУ під керівництвом відомого цитоембріолога, доктора біологічних наук, професора Х.Ю. Руденка. Хома Юхимович, як блискучий організатор, не тільки очолив із перших днів створення кафедри ботаніки та біологічний факультет, організував і налагодив роботу ботанічного саду, а й започаткував цитоембріологічну школу. Першою його ученицею стала Віра Юрїївна. Вона обрала для себе тяжкий «хліб»: цитоембріологія — це майже щоденна копітка робота за мікроскопом.

Закінчивши навчання в аспірантурі, В.Ю. Мандрик з 1956 р. розпочинає викладацьку діяльність на рідній кафедрі. У 1961 р. вона блискуче захистила кандидатську дисертацію на тему «Эмбриология чайного растения в условиях Закарпатья» у провідному вищому навчальному закладі СРСР — Московському державному університеті ім. М.В. Ломоносова. У 1967 р. їй присудили вчене звання доцента, і на посаді доцента вона працювала до 1990 р.

Відповідальне ставлення до роботи сформувало «академічний» стиль викладання Віри Юрїївни. Як лектор вона вирізняється чіткою структурованістю подачі матеріалу з великим обсягом інформації, використанням найновіших наукових фактів і вивіреністю кожного слова. Такі лекції однаково легко і слухати, і конспектувати. Високий професіоналізм Віри Юрїївни, вільне володіння матеріалом («без папірця») завжди справляли неабияке враження на студентів і викликали глибоку повагу до неї. Завдяки професіоналізму В.Ю. Мандрик студенти і сьогодні опановують з її допомогою такі базові ботанічні курси, як «Альгологія», «Анатомія рослин», спецкурс «Цитоембріологія квіткових рослин». Окремо слід відзначити великий практикум із курсу «Вищі рослини». Багато поколінь студентів-ботаніків навчилися на цих заняттях користуватися досить складними і надзвичайно заплутаними тезами й антитезами в наших непростих визначниках, впізнавати в «обличчя» рослини за гербарними зразками і, зрештою, визначати їх. Віра Юрїївна — вимогливий учитель: як важко було нам здавати матеріал, засвоєний на кожній парі, але як легко — залік (ще один із її вдалих педагогічних прийомів).

Так само відповідально ставилася Віра Юріївна до наукової роботи студентів. Низка наукових праць, виконаних під її керівництвом, були представлені на республіканських і всесоюзних конкурсах. Зокрема, студентські наукові роботи Є. Ментковської, С. Фесенко, В. Чалої були відзначені дипломами I ступеня Мінвузів УРСР і СРСР, а студентку А. Костак, окрім диплома I ступеня, нагородили ще й медаллю АН УРСР. Тому цілком заслужено В.Ю. Мандрик отримала відзнаку «Відмінник народної освіти УРСР».

У 1990 р. Віра Юріївна блискуче захистила докторську дисертацію «Особенности семенной репродукции видов семейства *Rosaceae* в природных популяциях (на примере представителей флоры Карпат)» на засіданні вченої ради Ботанічного інституту ім. В.Л. Комарова АН СРСР.

У 1991 р. В.Ю. Мандрик була обрана на посаду професора кафедри ботаніки УжДУ, а наступного року їй присвоїли вчене звання «професор».

Із таким самим запалом, самовіддачею і відповідальністю, як вона читала лекції і керувала науковими студентськими роботами, Віра Юріївна взялася за виховання молодого покоління цитоембріологів. Під її керівництвом захистили кандидатські дисертації О.Б. Колесник, Х.Л. Крч, Я.С. Гасинець, Г.Б. Попович; теми їхніх робіт присвячені ембріології видів різних триб родини *Rosaceae*. Нині всі вони викладають в Ужгородському національному університеті, а О.Б. Колесник із 2009 р. завідує кафедрою ботаніки. Та насправді учнями В.Ю. Мандрик вважають себе набагато більше науковців, які вдячні їй за допомогу і наукове керівництво, як кажуть, і «де факто», і «де юре». Вона завжди ставила для своїх учнів високу «планку», вимагала сумлінного виконання обов'язків, результативної роботи. Але водночас постійно опікувалася учнями, завжди допомагала і підтримувала кожного з них. Багатьом студентам, у яких Віра Юріївна була керівником дипломних проектів, вона дала той необхідний первинний поштовх у житті, що визначив їхню подальшу долю, спрямував на дорогу, яка вела до науки, пов'язаної з цитоембріологією. Зокрема, серед колишніх учнів В.Ю. Мандрик такі відомі науковці, як канд. біол. наук О.А. Кравець (Ментковська), д-р біол. наук, проф. Ю.В. Манівчук, д-р біол. наук Л.В. Голишкін, а також перший її учень, який згодом став колегою, а з часом і завідувачем кафедри ботаніки, — канд. біол. наук, доц. Ю.Ю. Петрус.

Віра Юріївна — гідний і талановитий продовжувач наукового напрямку, започаткованого проф. Х.Ю. Руденком. Без перебільшень, проф. В.Ю. Мандрик належить до провідних цитоембріологів України та колишнього СРСР. Найбільш наочно це ілюструє такий факт: з-поміж провідних наукових шкіл Радянського Союзу В.Ю. Мандрик разом із колегами по кафедрі достойно представили ужгородську школу цитоембріологів у багатотомному академічному виданні Ботанічного інституту АН СРСР «Сравнительная эмбриология цветковых растений».

Результати своїх багаторічних цитоембріологічних досліджень Віра Юріївна опублікувала у 85-ти наукових працях, із яких 54 — ґрунтовні статті, надруковані у провідних фахових виданнях. Характерна риса її публікацій — чіт-

кий лаконічний науковий стиль, за яким відчуваються копітка робота, достовірність наведених фактів і їх глибоке осмислення.

Перші наукові роботи В.Ю. Мандрик були присвячені ембріології чайної рослини на Закарпатті — найбільш північному в світі районі зростання цієї субтропічної культури. В подальшому вона займалася вивченням насамперед особливостей репродукції видів родини *Rosaceae*. Зокрема, дослідила процеси мікроспорогенезу та розвиток чоловічого гаметофіту, морфологію і життєздатність пилку, причини аномалій під час утворення мікроспор і стерильних пилкових зерен, розвиток насінних зачатків та жіночого гаметофіту більш як у 20-ти видів цієї родини, диференціацію жіночого археспорію.

Важливою складовою наукової діяльності професора В.Ю. Мандрик є вивчення співвідношення статевого відтворення й апоміксису в популяціях видів *Rosaceae*, а також дослідження поширення та характеру апоміксису в різних таксонів родини. Вперше на теренах колишнього Радянського Союзу вона використала загальноприйнятну нині в Європі класифікацію апоміксису, розроблену шведським ученим А. Густавсоном.

Результати оригінальних наукових досліджень Віри Юріївни ввійшли до багатотомного видання «Сравнительная эмбриология цветковых растений»: у другому томі опублікована її стаття «Семейство *Theaceae*» (1983), а в третьому — «Семейство *Rosaceae*» у співавторстві з Ю.Ю. Петрусем (1985).

Навчально-методичний доробок В.Ю. Мандрик становить 15 публікацій. Окремо відзначимо посібники: «Ботаніка. Гриби. Лишайники» (співавтори О.Б. Колесник, А.В. Колесник, 2003), «Основи ембріології квіткових рослин (*Magnoliophyta*)» (2003) та «Основи альгології» (співавтор О.Б. Колесник, 2006).

Колектив кафедри ботаніки, колеги та учні щиро вітають Віру Юріївну з ювілеєм і зичать їй міцного здоров'я, довгих років життя, весняного настрою, здібних учнів!

*І.В. БЕСЕГАНИЧ, В.І. САБАДОШ, Є.Й. АНДРИК,
М.В. ШЕВЕРА, О.Б. КОЛЕСНИК*